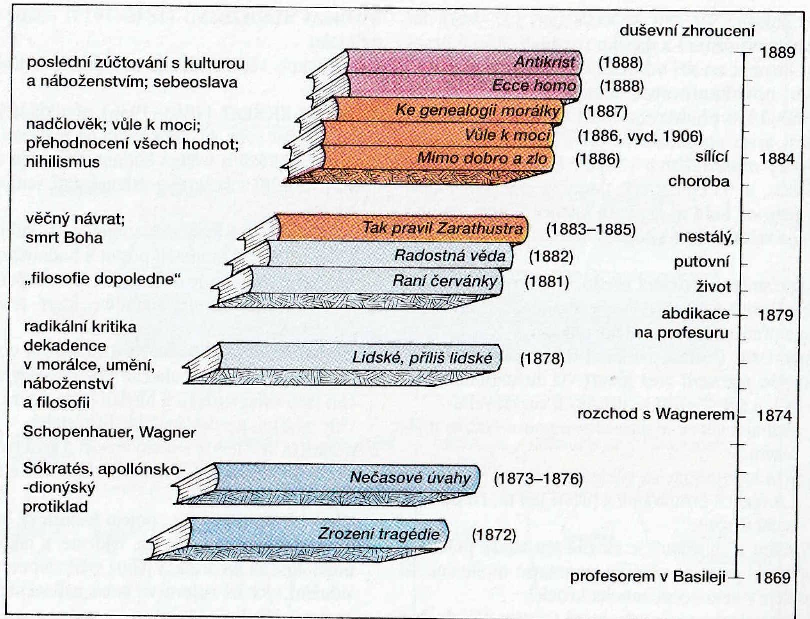

A Nietzscheho život a dílo

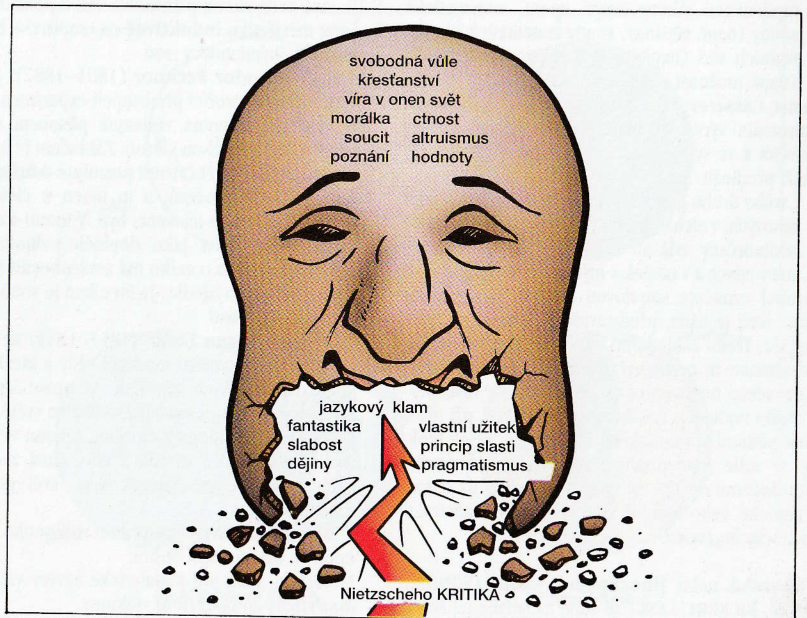

B Nietzscheho kritika dekadentní kultury

Friedrich Nietzsche (1844–1900) do duchovních dějin vstoupil jako svérázný génius: jeho dílo se vyznačuje vášnivým osobním zaujetím, radikální vůlí k obnově, pronikavým důvtipem a kouzlem jazyka a lze je rozčlenit do tří (těsně navazujících) tvůrčích období.

První období (1869–1976)

NIETZSCHE, syn saského pastora, obdržel klasické vzdělání a stal se profesorem klasické filologie v Basileji.

Roku 1871 vychází *Zrození tragédie z ducha hudby*. Prapůvodní síly řecké kultury, apollónský a dionýský živel, splývají v řecké tragédii a dospívají k harmonické syntéze:

apollónský prvek představuje umírněnost a rozumnost, *dionýský* pak opojení a zuřivost.

Zánik tragédie přináší zrod řecké racionální filosofie, jak ji ztělesňuje především SÓKRATÉS. Přechod je završen již u EURÍPIDA:

„Božstvem, které z něj hovořilo, nebyl Dionýsos ani Apollón, nýbrž zcela nově zrozený démon jménem Sókratés.“

Naděje v obnovu tragické kultury NIETZSCHE vkládá do RICHARDA WAGNERA (1813–1883), jehož hudbou a osobností je v této době zcela fascinován.

V letech 1871–1876 zahajuje NIETZSCHE polemiku s kulturou své doby ve čtveřici *Nečasových úvah* o D. F. STRAUSSOVI (str. 167) jakožto příkladu vzdělaneckého filištínství, o „historické chorobě“ preferovaného dějinného myšlení (HEGEL, E. V. HARTMANN), o SCHOPENHAUEROVI jako vzoru oproštěného filosofa a o WAGNEROVI.

Druhé období (1876–1882)

Tuto část svého filosofického vývoje charakterizuje samotný NIETZSCHE jako **„filosofii dopoledne“**.

Vznikají díla *Lidské, příliš lidské* (I. a II. díl), *Raní červánky* a *Radostná věda*.

Stylisticky nachází NIETZSCHE optimální jazykovou formu v *aforismu*. Obsahově jsou tato čtyři díla spjata bojem proti **„dekadenci“**, její **morálce** a jejímu **náboženství**, křesťanství.

NIETZSCHE zaujímá stanovisko skeptické racionality a je hnán vášnivým odhodláním k *pravdivosti*.

Proti morálce a tradičně vymezeným filosofickým problémům vytahuje v dlouhé řadě jednotlivých zjištění do zbraně především

– význam *jazyka:*

Jazyk zastírá, že člověk svou řečí uchopuje podstatu věcí jen zdánlivě, zatímco ve skutečnosti vynalézá vedle prvního světa druhý.

NIETZSCHE tak píše:

„Co je tedy pravda? Pohyblivé stádo metafor, ... které po dlouhém užívání připadají určitému národu jako pevné, kanonické a závazné: pravdy jsou iluze, o kterých jsme zapomněli, že jimi jsou.“

– nepřípustné spojení bytí a *hodnoty:*

Důvěra v platnost rozumových soudů je sama opět morálním fenoménem.

– *relativitu* morálky:

Morální soudy nejsou bezčasé a absolutní, nýbrž prokazatelně historické a společensky relativní.

NIETZSCHE morální filosofii obviňuje z toho, že nebere v potaz faktickou rozmanitost.

– praktické rozpory morálky.
– historičnost morálky:

NIETZSCHE se domnívá, že je schopen předvést, jak se ctnosti vyvinuly z dlouhého působení konvenčních předsudků.

– *genealogickou argumentaci:*

Historické a psychologické odhalení *motivů* vede k odmítnutí tradičních hodnotových měřítek. NIETZSCHE bezohledně proniká maskami ctnostných anebo zbožných lidí, a vyvrací tak nárok na objektivní opodstatnění. Ke křesťanství tak vede „falešná psychologie ve výkladu motivů a prožitků“ a právě tak lze vykázat (většinou nečisté) motivy i u údajně etický založených činů.

„Také morálky jsou jen znakovou řečí afektů.“

Reálné působení, byť třeba probíhající oklikami, NIETZSCHE přiznává pouze pragmatickým úvahám, zaměřeným na zisk slasti. Soucit je demaskován jako sebeochrana, láska k bližnímu jako sebeláska atd.

Křesťanství NIETZSCHE viní z toho,

– že zásadním způsobem přispělo ke zženštění člověka;
– že dogmaticky trvá na nedůvěryhodných pozůstatcích světa paradoxních antických představ;
– že se utěšuje pomocí „onoho světa“, který neexistuje a na který už nevěří ani NIETZSCHOVI současníci;
– že je licoměrné, protože křesťané nežijí v souladu s tím, v co údajně věří.

Tento útok vrcholí v *Radostné vědě* líčením Pomatence, který hledá Boha. NIETZSCHE zde načrtává vizi světa, jenž se začíná otřásat, zbaven horizontu a svého „nahoře“ i „dole“, neboť

„Bůh je mrtev! Bůh zůstane mrtev! A my jsme ho zabili!“